

Självständigt arbete, 15 hp, för Specialpedagogexamen
VT 2022
Fakulteten för lärarutbildningen

Förväntningarnas påverkan på samverkan mellan lärare och specialpedagoger

- Lärarens syn på specialpedagogens yrkesroll

Linda Hurtig & Helena Tillenius

Författare

Linda Hurtig & Helena Tillenius

Titel

Förväntningarnas påverkan på samverkan mellan lärare och specialpedagoger-
Lärarens syn specialpedagogens yrkesroll

Handledare

Lisbeth Ohlsson

Examinator/bedömande lärare

Daniel Östlund

Sammanfattning

Enligt Skollagen (SFS 2010:800) skall hinder undanröjas och möjligheter ökas i skolmiljön. För att detta ska ha möjlighet att ske behöver specialpedagoger och lärare ha ett bra samarbete och möjligheter till samverkan. Samverkan är ett måste för att skapa förutsättningar att alla elever ska nå målen. För att få fram ett sådant arbete behövs det ett kunskapsbidrag som kan ge skolledare kunskap om hur de kan jobba med att få fram rätt förutsättningar för en framgångsrik samverkan. Syftet med denna studie är att undersöka vilka förväntningar lärare har på specialpedagogers uppdrag. De olika professionerna jobbar inom samma område och ska båda verka för att alla barn ska nå målen utifrån sina förutsättningar. Denna studie har utgått från en hermeneutisk metod. För att kunna bidra med kunskap inom området har empiri samlats in genom en enkät. Enkäten besvarades av 33st lärare i tre grundskolor i Sverige. Den insamlade empirin har analyserats tematiskt och utifrån tre teman har en djupare analys gjorts kopplat till professionsteorin, KASAM och begreppet begripliggörande. Studien strävar efter att bidra med mer kunskap utifrån lärarnas perspektiv än vad tidigare forskning visat. Resultatet visar bland annat att lärares förväntningar på specialpedagogens arbete, kopplat till elever i behov av särskilt stöd, inte helt överrässtämmer med den utbildning som specialpedagogen har eller hur uppdraget beskrivs i examensordningen för specialpedagoger (SFS 1993:100). En slutsats vi gör är att de felaktiga förväntningar som råder kan leda till en försvårad samverkan mellan de båda professionerna. Vetskap om hindret kan hjälpa professionerna att utveckla strategier för bättre samverkan.

Ämnesord

Closure, Expertis, Förväntningar, Jurisdiktion, Lärare, Profession, Samverkan, Specialpedagog.

Author

Linda Hurtig & Helena Tillenius

Title

The impact of expectations on collaboration between teachers and special educators – The teacher's view of the special educator's professional role.

Supervisor

Lisbeth Ohlsson

Examiner/ assessment teacher

Daniel Östlund

Abstract

According to the Education Act (SFS 2010:800), obstacles must be removed, and opportunities increased in the school environment. For this to be possible, special educators and teachers need to have good cooperation and opportunities for collaboration. Collaboration is a must to create conditions for all students to achieve the goals. In order to produce such work, a knowledge contribution is needed that can give school leaders knowledge how to work to provide the right conditions for a successful collaboration. The purpose of this study is to investigate what kind of expectations teachers have of special educators' assignments. The different professions work in the same area and should both work to ensure that all children achieve the goals based on their own abilities. This study has been based on a hermeneutic method. To be able to contribute knowledge in the area, empirical data has been collected through a survey. The questionnaire was answered by 33 teachers in three primary schools in Sweden. The collected empirics have been analyzed thematically and based on three themes. A deeper analysis has been made linked to professional theory, KASAM and the concept of comprehension. The study strives to contribute more knowledge from the teachers' perspective than previous research has shown. The results show, among other things, that teachers' expectations of the special educator's work, linked to students in need of special support, do not completely agree to the education that the special educator has, or how the assignment is described in the degree system for special educators (SFS 1993:100). One conclusion we make is that the inaccurate expectations that asserts itself can lead to a more difficult collaboration between the two professions. Knowledge of the obstacle can help both professionals to develop strategies for better collaboration.

Keywords

Closure, Collaboration, Expectations, Expertise, Jurisdiction, Profession, Special educators, Teachers.

Förord

Att skriva ett självständigt arbete på avancerad nivå har visat sig vara en lärorik, krävande och intressant process. Utan våra respondenter som frivilligt valt att svara på vår enkät hade vi inte kunnat sammanställa något resultat, därför vill vi rikta ett stort TACK till alla de lärare som valt att delta i studien. För vår del har det varit till stor hjälp att vi genomfört detta arbete tillsammans. Inledning, syfte och frågeställningar samt analyser av resultat, diskussioner och slutsatser har vi skrivit tillsammans. Helena har skrivit grunden i kapitlet om tidigare forskning och metodkapitlet. Linda har skrivit grunden kring den teoretiska bakgrunden och resultatkapitlet. Samtliga delar av arbetet har vi sedan bearbetat tillsammans.

Till sist vill vi tacka varandra för timslånga diskussioner och ett bra samarbete och riktar ett extra tack till vår handledare, Lisbeth Ohlsson på Högskolan Kristianstad för feedback och guidning genom arbetets gång.

Innehållsförteckning

1. Inledning	7
1.1 Sammanställning av problemområde	10
1.2 Syfte	10
1.2.1 Frågeställningar	10
2. Forskningsöversikt	12
2.1 Sökning i databaser	12
2.2 Specialpedagogens elevnära arbete	12
2.3 Specialpedagogens profession och roll	13
2.4 Samverkan mellan specialpedagog och andra professioner inom skolan. ...	15
2.5 Kunskapsbidrag	16
3. Teoretiska utgångspunkter	17
3.1 Professionsteorin	17
3.2 KASAM	20
3.3 Begripliggörande	22
4. Metod	23
4.1 Val av metod	23
4.1.1 Enkät	24
4.2 Pilotstudie	25
4.3 Urval	25
4.4 Genomförande	26
4.5 Bearbetning och analys	27
4.7 Etiska överväganden	28
5. Resultat	30
5.1 Resultatredovisning	30
5.1.1 Förväntningar riktade mot elevnära arbete	31
5.1.2 Förväntningar riktade mot uppdraget	32
5.1.3 Förväntningar riktade mot samverkan	33
5.2 Analys av resultat	34
5.2.1 Förväntningar riktade mot elevnära arbete	35
5.2.2 Förväntningar riktade mot uppdraget	36
5.2.3 Förväntningar riktade mot samverkan	37
6. Diskussion	39

6.1 Metoddiskussion	39
6.2 Resultatdiskussion.....	40
6.2.1 Förväntningar riktade mot elevnära arbete.....	40
6.2.2 Förväntningar riktade mot uppdraget	41
6.2.3 Förväntningar riktade mot samverkan	42
6.3 Specialpedagogiska implikationer	43
6.4 Förslag på vidare forskning.....	44
Referenser	45
Bilagor	48
Bilaga 1: Missivbrev	48
Bilaga 2: Enkätfrågor	51

1. Inledning

Enligt examensordningen för specialpedagoger (SFS 1993:100) skall specialpedagogen bland annat i sitt uppdrag delta i skolans förebyggande och hälsofrämjande arbete för att undanröja hinder och svårigheter i olika lärmiljöer. För att lyckas med sitt uppdrag skall även specialpedagogen i sin roll samverka med berörda aktörer genom att bland annat vara en kvalificerad samtalspartner och rådgivare i pedagogiska frågor för kollegor, föräldrar och andra berörda. Under skribenternas verksamma år har ett intresse vuxit fram efter att ha uppmärksammat svårigheter i samverkan mellan specialpedagoger och lärare. I denna studie undersöks vilka förväntningar lärare har på specialpedagoger, sett utifrån sitt eget uppdrag men framförallt om vad de uppfattar som specialpedagogens uppdrag, och hur detta då påverkar samarbetet dem emellan. Tidigare forskning visar att det finns en kunskapslucka inom vetenskapliga studier med utgångspunkt i hur lärare ser på specialpedagogens roll och uppdrag. Kunskapsluckan gäller även vilka förväntningar lärare har på specialpedagogen, i arbetet med elever i behov av särskilt stöd (Mihajlovic, 2020), (Von Ahlefeld Nisser, 2014), (Göransson m.fl., 2015). Det finns tidigare forskning som visar på att specialpedagoger upplever att de inte arbetar med de uppgifter som de förväntade sig samt att föreställningen om vad en specialpedagog skall göra skiljer sig åt (Göransson m.fl., 2015), (Von Ahlefeld Nisser, 2014), (Hylander, 2011). Genom att lyfta fram vilka förväntningar lärare har på specialpedagogen kan vi bidra med att finna möjligheter till förbättrat samarbete. Vår förhoppning är också att bidra till en ökad förståelse för specialpedagogens komplicerade uppdrag och på så sätt få mer realistiska förväntningar och mer tolerant förhållningssätt mellan specialpedagoger och lärare.

De professioner som möts i en skolas organisation har alla ett gemensamt ansvar att stötta elever i deras vardag på olika sätt (Runström Nilsson, 2017). Lärare och specialpedagoger har överlag liknande utbildningsbakgrund. Förförståelsen innan föreliggande studie var att det fanns en viss okunskap mellan lärare och specialpedagoger om varandras uppdrag. Specialpedagogen skilde sig från läraren genom att ha en påbyggnad av sin utbildning mot specialpedagogik, handledning och skolutveckling på organisationsnivå medan läraren istället eventuellt kunde ha

en fördjupad utbildning i ett undervisningsämne. Missförstånd och konflikt kan uppstå om yrkesgruppernas förväntningar på varandra inte stämmer överens med uppdraget. Status, jurisdiktion och expertis är tre begrepp som vi kommer återkomma till under arbetets gång för att beskriva hur de båda professionerna riskerar att hamna i konflikt och försvåra möjligheten till samverkan (Göransson m.fl., 2015). Professionernas yrkesetik är densamma för båda parter och borde genomsyra hur de förhåller sig till varandra i sitt arbete. Det finns fyra block inom lärarkårens yrkesetik enligt Lärarnas yrkesetiska råd (u.å.).

De fyra blocken i lärares yrkesetik är:

- Eleven alltid i centrum
- Läraren och den professionella yrkesutövningen
- Att upprätthålla lärares yrkesetik
- Lärares samhällsuppdrag

(Lärarnas yrkesetiska råd, u.å.).

Det andra blocket av de fyra “Läraren och den professionella yrkesutövningen” kan vara en konfliktutlösande faktor om lärarna inte alltid vet vad som ingår i deras uppdrag vilket då kan vara en faktor som påverkar vilka förväntningar man har på varandras yrkesgrupper (Nolin, 2008).

Enligt skollagen (SFS 2010:800) ska det i skolans elevhälsoarbete finnas personal med specialpedagogisk kompetens för att tillgodose elevernas behov. Denna befattning är inte specificerat med titeln specialpedagog eller speciallärare. Den specialpedagogiska kompetensen på skolan ska på olika sätt säkerställa att alla elever ges den ledning och stimulans så att de kan utvecklas mot målen utifrån elevens olika behov och förutsättningar. Enligt Skollagen (SFS 2010:800) ska stöd sättas in skyndsamt när det på något sätt befaras att en elev inte kommer att nå kunskapskraven. Detta stöd ges då som extra anpassningar i den ordinarie undervisningen. I de fall där extra anpassningar inte är tillräckliga ska särskilt stöd sättas in. Det framgår i Skollagen (SFS 2010:800) att det särskilda stödet ska sättas

in i den omfattning som behövs för att eleven ska ha möjlighet att nå de kunskapskrav som eleven minst ska uppnå. Det är således upp till skolans rektor att fördela resurserna för att säkerställa att alla elever får den ledning och stimulans i sin undervisning som de behöver. Detsamma gäller resursfördelningen i arbetet med extra anpassningar, kartläggningar, utredningar och åtgärdsprogram. I examensordningen (SFS 1993:100) för specialpedagoger står det att de ska besitta förmågan att kritiskt och självständigt genomföra pedagogiska utredningar och analysera svårigheter på organisations-, grupp- och individnivå samt visa förmåga att utforma och delta i arbetet med att genomföra åtgärdsprogram i samverkan med berörda aktörer. Det innebär att lärarna har skyldighet att säkerställa att alla elever ges de förutsättningar och anpassningar som de har behov av samtidigt som även specialpedagogen och speciallärare har uppdraget att säkerställa att anpassningar och särskilt stöd ges till de elever som behöver. Det framgår även i examensordningen (SFS 1993:100) att detta arbete ska ske i samverkan. Det är denna process som vi som skribenter vill fördjupa oss i, i detta arbete.

Då vi som författare till denna studie både har arbetat som lärare, speciallärare och numera som specialpedagoger känner vi att vi utifrån våra erfarenheter har en förförståelse för ämnet som vi valt att studera. Med den vetskapen har vi valt att använda en hermeneutisk tolkande metod. Enligt hermeneutiken tolkar vi det vi ser i sociala situationer med påverkan från våra tidigare kunskaper (Ödman, 2017). För att förförståelsen inte ska bli ett hinder och påverka tolkningen av resultatet, har tidigare forskning fått ligga till grund för vårt problemområde, och påvisat att det vi upplevt och sett i våra olika yrkesroller även finns kartlagt i vetenskaplig evidensbaserad forskning. Vi är dock medvetna om att vår förförståelse är en del av processen och kommer därför återkomma till detta under arbetets olika delar.

1.1 Sammanställning av problemområde

- För att säkerställa att eleverna får den ledning och stimulans som det har rätt till enligt skollagen (SFS 2010:800) behövs samverkan mellan specialpedagoger och lärare.
- Ansvaret kring anpassningar och särskilt stöd är fördelat mellan flera aktörer vilket ökar risken för missförstånd kring ansvarsfördelningen.
- Specialpedagogens uppdrag och roll är otydlig definierad i gällande styrdokument.
- Inom elevhälsan blir det specialpedagogiska uppdraget otydligt vilket kan leda till att lärarnas förväntningar på specialpedagogen blir felaktiga. Lärarnas förståelse för specialpedagogens uppdrag riskerar bli lågt.

1.2 Syfte

Syftet med uppsatsen är att kartlägga vilka förväntningar lärare har på specialpedagogen samt undersöka hur de ser på specialpedagogens roll och vilket ansvar de lägger på specialpedagogen kopplat till arbetet med elever i behov av särskilt stöd.

1.2.1 Frågeställningar

- Vilka förväntningar har lärare i grundskolan på specialpedagogen i arbetet med elever i behov av särskilt stöd?
- Hur skiljer sig lärarnas uppfattning av specialpedagogens roll med hur specialpedagogens roll beskrivs i styrdokumentet?
- Vilka metoder för samspel mellan specialpedagoger och lärare anser lärarna är mest framgångsrika?

De två första frågeställningarna är valda för att få en förståelse över hur lärare ser på specialpedagogens roll och vilka förväntningar som läraren har på specialpedagogen i arbetet med behov av särskilt stöd. Arbetet ska även söka svar på om läraren har förväntningar på specialpedagogen som inte matchar

specialpedagogens uppdragsbeskrivningar i skolans styrdokument och i examensordningen. Den informationen kan visa om det finns delar i uppdragen som är otydliga. Detta arbete ska få fram potentiella utvecklingsområden som ska kunna förbättra samarbetet mellan professionerna. Den sista frågeställningen finns för att fördjupa diskussionen kring hur samspelet fungerar idag, dels genom att titta på vilka metoder som finns och om det råder en enad bild över vilka som fungerar bäst.

2. Forskningsöversikt

I detta kapitel presenteras tidigare forskning för att bidra till en ökad förståelse för det problemområde som är framlyft i studien. Inledningsvis beskrivs kort hur sökning av tidigare forskning gått till för att sedan sammanställa den aktuella forskningen utifrån specialpedagogens elevnära arbete, specialpedagogens profession och roll samt samverkan mellan pedagog och specialpedagog. Kapitlet avslutas med en reflektion över vad studien kan bidra med inom området.

2.1 Sökning i databaser

I sökningen av tidigare forskning användes databaserna ERIC, Swepub, Google Scholar och Summon. Vi hade svårt att hitta forskning kring lärares syn och förväntningar på specialpedagogens roll. Det gick däremot att finna forskning som beskriver rektorers förväntningar på specialpedagogens roll samt hur specialpedagogerna ser på sitt eget uppdrag. Sökningen avgränsades efter peer-reviewed för att säkerställa att texterna var vetenskapligt granskade. I studien valdes det att endast ta del av aktuell forskning som inte var äldre än 10 år. Sökord som användes var collaboration, special educator, teacher, samarbete, lärare, pedagog, specialpedagog, team work, klasslärare, skolans professioner, cooperation mfl i olika kombinationer som tex cooperation between professions, pedagog* samarbete med specialpedagog*, Collaboration* Teachers* special educators*

2.2 Specialpedagogens elevnära arbete

Mihajlovic (2020) har i sin studie försökt att synliggöra specialpedagogens och speciallärares roll, utifrån deras egna perspektiv. Syftet är att visa på olikheter i hur rollerna uppfattas med förhoppningen att lyfta fram dilemman och hitta bättre metoder för samarbete mellan specialpedagogen och lärare. För att få en fördjupning i resultatet användes både semistrukturerade intervjuer och deltagande observationer. Studien är genomförd i Finland där specialpedagoger på tre skolor intervjuades. Resultatet visar hur specialpedagogen ser på sitt uppdrag och där framkommer det att de framför allt ser sig själva som experter på elever i behov av särskilt stöd och att de till stor del vill arbeta med dessa elever själva (Mihajlovic,

2020). I samma studie uttrycker specialpedagogerna att de tycker de är bättre förberedda och har mer kunskap kring hur dessa elever bör bli bemötta och hur undervisningen ska gå till. Resultatet visar även att specialpedagogerna inte känner sig lika förberedda på att arbeta med dessa elever, inkluderat i klassrummet. De lyfter fram att de har för dålig utbildning kring hur den undervisningen ska gå till samt att det förutsätter ett bättre samarbete mellan undervisande lärare och specialpedagogen/specialläraren. I resultatet kommer det även fram att specialpedagogerna anser att vissa elever fortfarande behöver undervisas enskilt. Mihajlovic (2020) menar på att det finns begränsningar i resultatet då det ej går att dra generella slutsatser från en så liten studie. Han lyfter även fram att det hade varit intressant att ta in elevperspektivet för ytterligare ett perspektiv, han nämner dock inte lärarnas perspektiv. Lindqvist (2013) har i sin enkätstudie studerat hur olika yrkesgrupper inom skolan ser på elever i behov av särskilt stöd och synen på specialpedagogens roll. Den teoretiska referensramen bygger på de relationella och kategoriska perspektiven samt Abbots (1988) professionsteori. Resultatet visar bland annat att flera yrkesgrupper menade att specialpedagogens huvuduppdrag var individuell specialundervisning och handledning av arbetslag. Samtidigt var det få yrkesgrupper, förutom specialpedagogerna själva, som ansåg att specialpedagogen skulle vara involverad i skolutvecklingsfrågor.

2.3 Specialpedagogens profession och roll

Von Ahlefeld Nisser (2014) lyfter i sin forskning fram specialpedagogernas perspektiv på sin egen roll. Forskaren har utgått ifrån ett kommunikationsteoretiskt perspektiv, som bygger på Jürgen Habermas teori om det kommunikativa handlandet och har valt kunskapande samtal som metod för att samla in empiri. Von Ahlefeld Nisser (2014) inleder sin resultatdiskussion med att diskutera de styrdokument som styr specialpedagogens och speciallärarens roll. Hon menar att de kan tolkas olika utifrån vem som läser rollbeskrivningarna och lyfter därmed vikten av att samspela och tolka dessa roller. Studiens resultat visar annars att det råder störst samhörighet kring specialpedagogens roll i de samtal hon haft med speciallärare, specialpedagog och rektorer. När det kommer till specialpedagogens uppdrag finns det större diskrepans och framför allt inom särskolan där det ses som

en självklarhet att specialpedagogen arbetar direkt med eleven. Det förebyggande arbetet och samtalet med ledningen lyfts som något viktigt men också ett område som behöver ges mer utrymme. I samarbetet med lärarna lyfter specialpedagoger och speciallärare att de behöver få mandatet att genomföra dessa samtal och att det finns utrymme för kvalificerade samtal och inte bra korridorssamtal. Även rektorerna håller med om att det behöver skapas samtalsarenor. Lärarnas perspektiv är inte med i denna studie. Von Ahlefeld Nisser, (2014) menar att svenska skolan bör utnyttja fördelen av att vi i Sverige har två olika professioner. Dessa bör arbeta som ett team för att bli "lärarens förlängda arm", men då behövs samarbete.

Göransson m.fl., (2015) har genomfört ett större forskningsprojekt med syfte att undersöka hur specialpedagoger och speciallärare ser på sina roller och deras utbildning. De genomförde en stor enkätstudie med speciallärare och specialpedagoger i hela Sverige. Totalt svarade 3190 personer på enkäten. Studiens resultat tolkas utifrån utbildningsfilosofi och hur rollerna är utvecklade utifrån professionsteorier. En av slutsatserna de gör är att fast det ingår en stor del förebyggande arbete och skolutveckling i utbildning, genom till exempel handledning, så är det en stor del av de svarande som inte arbetar med det i praktiken. I studiens resultat kommer det fram att handledning är det som många specialpedagoger tror skulle kunna utveckla den pedagogiska undervisningen men att det är ett område som de inte får möjlighet att utföra i praktiken i den utsträckning som de själva skulle vilja (Göransson m.fl., 2015).

Hylander (2011) har gjort en studie där syftet är att skapa kunskap om de föreställningar som lärare, rektorer och elevhälsans professioner har om sitt eget och andras uppdrag i elevhälsan. I studien finns en teoretisk förankring i professionsteorin och ett metodval av att göra intervjuer i fokusgrupp. Denna fokusgrupp utgick från Skollagen (SFS 2010:800) involverade professioner. Resultatet var tydligt och visade att det saknades relevant föreställning om varandras uppdrag i förhållande till vad varje profession utövar i sin dagliga verksamhet. Lärarnas perspektiv fanns med men utifrån elevhälsan som grupp inte

specialpedagogen i sig. Studien lyfter fram svårigheterna i att samverka i ett team som är byggt av olika professioner (Hylander, 2011).

2.4 Samverkan mellan specialpedagog och andra professioner inom skolan.

Morgan (2016) har i sin studie undersökt hur specialpedagogens roll förändras med fokus på inkludering och samarbete med lärarna i klassrummet. Studien har inkludering som huvudtema och hur specialpedagogens roll måste förändras, från att vara en specialist på elever i behov av stöd, till specialist på samarbete med personal som arbetar med dessa elever. Morgan (2016) lyfter inte fram ett perspektiv eller teori, utan har tre begrepp som byggstenar i sin studie, samarbete, inkludering och co-teaching. Studien bygger på empiri från tre olika metoder. Dels har lärare genomfört en personlig reflektion i en journal under ett helt läsår. Den personliga reflektionen har sedan lett till individuella intervjuer. Avslutningsvis användes även en enkät som genomfördes med både elever och lärare, för att få feedback på hur de upplevt den co-teaching som genomförts under läsåret. Morgan (2016) använder kodning i sitt analysarbete. Hon lyfter fram fördelarna med kodning då hon har samlat in empiri på många olika sätt och att ett kodschema underlättade analysen. Resultatet visar att det finns flera fördelar att hämta från ett samarbete mellan lärare och specialpedagogerna. Det främjar inkludering och eleverna är mer nöjda. Däremot ser hon flera hinder, bland annat finns det en kultur i att inte visa sina svagheter eller släppa ifrån sig kontrollen i sin egen undervisning. För att samarbetet ska lyckas behövs därför en flexibilitet och tid för att skapa ett bra samarbetsklimat. Lärarna behöver också ha en öppen inställning till sin undervisning och vilja dela med sig samt vara öppen för att ändra sin undervisning och dela med sig av sitt arbete (Morgan, 2016).

Resultatet av den omfattande enkätstudie, som Göransson m.fl. (2015) gjort med svenska specialpedagoger och speciallärare, visar att det finns en stor önskan bland professionerna att arbeta elevnära. De visar sig även att det är de elevnära uppgifterna som tex. Undervisning, kartläggning och föräldrakontakt är de mest förekommande arbetsuppgifterna för speciallärare och specialpedagoger. Forskarna problematiserar yrkesrollens profession utifrån hur den definieras i styrdokument

samt i allmänhet och menar att för att öka professionens mandat kring att arbeta förebyggande och hälsofrämjande genom samverkan behöver professionen få en starkare jurisdiktion (Göransson m.fl., 2015).

2.5 Kunskapsbidrag

Utifrån den forskningsöversikt som presenterats i detta kapitel finns nationell och internationell forskning som undersökt specialpedagogens egen syn på sitt eget uppdrag (Von Ahlefeld Nisser, 2014), (Mihajlovic, 2020), (Göransson m.fl. 2015), (Lindqvist, 2013), (Hylander, 2011). Lärarnas perspektiv på arbetet med elever i behov av särskilt stöd och deras syn på specialpedagogens roll finns i ett fåtal studier men även här är det i liten utsträckning (Hylander, 2011), (Lindqvist, 2013), (Morgan, 2016). Det lyfts fram i flertalet studier att lärare inte är representerade i urvalsgruppen och därmed avser vi att ge ett kunskapsbidrag där lärarnas perspektiv finns med.

3. Teoretiska utgångspunkter

I detta kapitel kommer vi presentera professionsteorin samt beskriva hur den kommer användas i vår analys av insamlad empiri. Vi kommer även presentera begreppen begripliggörande och KASAM samt förklara hur dessa begrepp kommer användas i analysen. Valet av teorier faller utifrån att professionsteorin tar bland annat upp vems profession som dominerar mellan lärare och specialpedagoger. KASAM i sin tur tar upp hur viktigt det är med att känna ett sammanhang i sin yrkesprofession för att må bra, att rikta in arbetet mot ett salutogent tänk istället för patogent. Valet av att använda begripliggörande perspektiv är för att förstärka både KASAM och professionsteorin.

3.1 Professionsteorin

En teori som kan fånga svårigheterna som kan uppstå mellan två yrkesgrupper inom samma område är professionsteorin. Det är dessutom en teori med många olika perspektiv vilket gör den både omdiskuterad, debatterad och ett relevant val för denna uppsats då den som tidigare nämnts kan ta flera perspektiv i beaktande i analysen.

Tidigare forskning kring olika professioner har en grund från slutet av 1800-talet. Läraryrkets profession kom på tal inom forskningen i större utsträckning när folkskolan grundades. Professionsforskning kom att innefatta fler yrkesgrupper och olika fakulteter, längre in på 1950 och 1960 talet (Abbott, 1988). Sverige genomförde en skolreform 1962 som innebar att man gick från att ha folkskola till grundskola. Tanken med grundskolan var att alla barn skulle innefattas av samma läroplan och lika många skolår (9 år) mot folkskolan där det var obligatoriskt med 7 år (Riksarkivet, u.å.). För fakulteten för utbildning fördjupades forskningen i och med att professionen växte med skolreformen. Begreppet profession gällde under lång tid ett fåtal yrken som hade en form av ensamrätt inom sitt arbetsområde och utförde särskilda förpliktelser och åtgärder inom sitt kunskaps-/arbetsområde. De hade en s.k. yrkeslegitimation med en jurisdiktion (Abbott, 1988).

Idag används begreppet i större sammanhang dvs att man kan finna tolkningar utifrån ett utbildnings-, sociologiskt perspektiv m.fl. Det gäller inte samma

traditionella syn på vilka yrken som ingår i begreppet profession som under 50-, och 60-talet. Nu är det yrkesgrupper som anser sig tillhöra en yrkeskategori som har en gemensam yrkesetik, vetenskaplig bas, yrkeslegitimation samt professionell autonomi som faller under begreppet profession. Detta kan också benämnas som den klassiska professionsteorin (Macdonald, 1995).

Trots att begreppet är vidgat, i sin tolkning och innehåll av kriterier, om vilka yrken som kan ingå i begreppet profession finns det fortfarande ett flertal forskare som är noga med att det måste uppfylla vissa specifika villkor för att få kallas profession.

Den definition av profession som sammanfattas av Lundström (2007) utgår utifrån att ett antal kriterier ska uppfyllas. Dessa kriterier som måste finnas inom professionen är:

- Teoretisk kunskapsbas.
- Lång utbildning.
- Autonomi i yrkesutövandet.
- Kontroll över vilka som släpps in respektive utesluts ur kåren.
- Kontroll över kunskapsutvecklingen inom yrket dvs yrkesmonopol.
- Etiska regler.

(Lundström, 2007 s 51)

Inom den klassiska professionsteorin finns ett underliggande begrepp som kallas semi-profession. Det som kännetecknar en semi-profession är att den utgår från i stort sett samma kriterier som de yrken som ingår i en klassisk profession men uppfyller inte alla kriterierna. Läraryrket är en sådan typ av profession (Brante, 2009).

Professionsteorin har kritiserats mycket under de många årtionden då olika forskningstraditioner genomsyrat epokerna (Nolin, 2008). Detta beror på att en del av det som man har forskat om har riktat in sig bland annat på status, jurisdiktion

och expertis. Denna riktade uppmärksamhet mot dessa tre områden har utgått från det samhället redan har som kriterier för vad som är en profession. Nyare forskning ifrågasätter den gamla klassiska professionsteorin. Den ifrågasätts utifrån vilka kriterier man räknar in i begreppet profession. Det finns yrken idag som inte fanns tidigare, vilka inte uppfyller de klassiska kriterierna, men som uppfyller den senare forskningens tankar om andra kriterier som kan vara mer rätta för att få kallas profession (Nolin, 2008).

En forskare som ifrågasatt kriterierna för professionsteorin är Nolin (2008) som anser att man har fel fokus på hur man ska värdera och forska kring profession och vad som är fortsättning på forskning inom professionsteorin. Han menar på att det är tre kriterier som ska uppfyllas för att man ska uppfylla kriterier för att få kallas profession. Dessa är att man ska ha minst tre år studier av ett akademiskt program, livslångt yrkesmässigt lärande (kompetensutveckling) och en branschorganisation. Nolin (2008) menar att det är svårt med det livslånga yrkesmässiga lärandet men tar upp exempel på att det finns yrken där du lär dig en sak för att kunna utföra ditt jobb, därefter krävs inget mer för att du ska fortsätta göra detta år ut och år in.

De professioner som uppfyller dessa tre kriterier är professioner enligt Nolin (2008) men han menar även att man behöver ställa frågan "vad kan denna profession göra för samhället?" så att en profession hjälper till att vara en faktor till att förbättra samhället. Professioner som förbättrar samhället kommer i sig att ha en naturlig status då man ser det som något positivt att få vara med att bidra till samhällets utveckling. Idag är det fortfarande fokus på den klassiska professionsteorin och med ett pekande på att vissa professioner är mer betydande än andra. Detta gör det svårt för professionerna att förstå varandra, utbyta kunskaper och utveckla de olika gemensamma områden där deras olika expertis kan krävas så som ex lärare och specialpedagoger (Nolin, 2008).

Begreppet closure kommer från forskaren Max Weber och innebär att olika yrkeskårer stänger ute de yrkesgrupper som man anser är obehöriga och olämpliga. Detta kan till exempel vara personer som saknar utbildning som uppfyller kriterierna som tidigare nämnts eller saknar yrkeslegitimation och på så vis inte anses ha rätt kompetens för att utföra det arbete som förväntas av den yrkeskår som

anser sig ha störst jurisdiktion, expertis och/eller anses av samhället ha högre status (Brante, 2009).

I denna uppsats vill vi undersöka hur begreppen closure, expertis och jurisdiktion kan synliggöras i samverkan mellan lärare och specialpedagog.

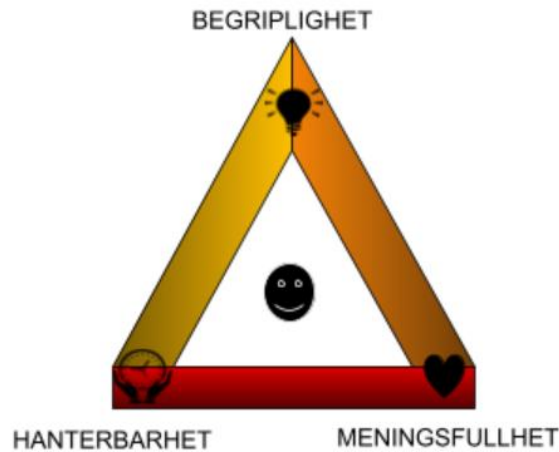
3.2 KASAM

Aaron Antonovsky (2005) är grundaren till teorin om sense of coherence som i översättning till svenska blir känslan av samhörighet, KASAM. Teorin bakom KASAM grundar sig i ett salutogent perspektiv. Det innebär att istället för att fokusera på vad som inte fungerar eller vad som skapar till exempel sjukdom, det patogena perspektivet, läggs fokus vid ett salutogent perspektiv på friskhetsfaktorer och källor till välmående hos individen. KASAM innebär att för att en människa ska må bra måste hon få känna sig delaktig i ett sammanhang. Denna delaktighet påverkar människans stressnivå vilket i sin tur påverkar människans mående (Antonovsky, 2005).

För att uppnå känslan av sammanhang krävs de tre komponenterna begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet. Begriplighet innebär att det som sker i människans omvärld, både positiva och negativa upplevelser, går att förstå och det finns en tydlig struktur och förklaring till varför de sker. Hanterbarhet innebär i vilken utsträckning människan har resurser och kunskaper att utföra de handlingar som hon behöver göra. Hanterbarhet visar sig genom kontroll och självkänsla över hur människan hanterar planerade och oplanerade situationer. Meningsfullhet kopplas samman med motivation och det som driver människan framåt. Vid en känsla av att en uppgift eller situation är meningsfull stärks människans motivation till att genomföra den, även om hon möter på hinder (Antonovsky, 2005).

Antonovskys teori om KASAM utgår från ett sjukdomsperspektiv där målet är att hitta motståndsresurser som kan stävja sjukdom. Dessa generella motståndsresurser kan vara till exempel pengar, kulturell stabilitet och socialt stöd. Resurserna kan enligt KASAM påverka mängden stress en individ upplever vilket i sin tur påverkar människans välmående (Antonovsky 2005). Då en människas nivå av KASAM är kopplat till människans livserfarenheter går det även att titta på teorin utifrån

människans upplevelser inom sin profession och huruvida det påverkar stressnivån. Känslan av meningsfullhet i sitt arbete hänger ofta ihop med social samverkan,

Figur 1: Vår tolkning av begreppet KASAM Källa: Antonovsky, 2005

Ett salutogent ledarskap är ett exempel på hur Antonovskys teori om KASAM kan tillämpas i miljöer där det inte är fokus på sjukdomar. Att bygga upp ett ledarskap som utgår ifrån det som fungerar och med målsättningen att göra arbetet meningsfullt, hanterbart och begripligt. Utifrån ett salutogent ledarskap är målsättningen därmed att säkerställa att de anställda mår bra då det är en förutsättning för att göra bra resultat i arbetet. För att medarbetarna ska må bra är en hög grad av KASAM en förutsättning (Hanson, 2013). Detta är överförbart på skolans verksamhet och de professioner som jobbar i den så som lärare och specialpedagoger.

Känslan av begriplighet kan skifta kraftigt från låg till hög beroende på hur tydligt personens uppdrag är. Om man upplever hög grad av hanterbarhet och känner att man har förutsättningar och kunskaper för att klara av sina arbetsuppgifter ökar en persons KASAM och stressnivån sjunker (Antonovsky, 2005).

3.3 Begripliggörande

Människan har ett behov av att ordna och strukturera upp intryck den möter till begripliga mönster. Denna process kallas för sensemaking på engelska, vilket generellt är det begrepp som används. På svenska kallas det begripliggörande eller meningsskapande. Begreppet oavsett språk, försöker ge innebörder av allt som händer oss men är ett komplext begrepp som omfattas av flera andra överlappande teoretiska begrepp. Detta gör det svårt att ta till sig innehållet och betydelsen men att det är avgörande för livet i organisationer att man får en förståelse för den begripliggörande processen (Augustinsson m.fl., 2018).

En lärare som ställs inför ett pedagogiskt problem, hamnar i en situation som den inte kan relatera till eller befinner sig i ett sammanhang den känner igen sig i hamnar då utanför sin egen kognitiva struktur. För att komma till insikt med vad som sker och hur läraren ska hantera sin situation påbörjas processen begripliggörande. Detta sker genom frågor, oftast vaga, diffusa samt att försöka förhandla fram med både sig själv och sin omgivning överenskommelser för att göra den nya erfarenheten begriplig. Begripliggörande hänger starkt ihop med förväntningar man har på vad som ska ske i olika situationer och förväntningarna i sin tur kommer utifrån var persons identitet, vem man anser sig vara och sin upplevda tillhörighet (Augustinsson m.fl., 2018).

4. Metod

I det här kapitlet kommer vi beskriva och diskutera de metodval som vi gjort för att samla in empiri till vår undersökning. Vi kommer börja med att beskriva vårt val av metod, hur vi har gjort vårt urval och hur genomförandet av undersökningen har gått till. Kapitlet avslutas med en beskrivning av hur vi valt att bearbeta och analysera insamlad empiri samt de etiska överväganden som vi tagit hänsyn till i vårt arbete.

4.1 Val av metod

Då syftet med vårt arbete var att kartlägga lärares förväntningar på specialpedagogen samt undersöka hur lärare såg på specialpedagogens roll samlade vi in empiri genom kvalitativ och kvantitativ metod. Insamlingsmetoden var enkät med olika typer av frågor. De inledande frågorna kom att ge ett mer kvantitativt resultat där vi kunde dra generella slutsatser. För att kunna bekräfta de slutsatser som vi drog av de kvantitativa resultaten hade vi även valt att skapa frågor där respondenterna med egna ord fick beskriva sina tankar och erfarenheter. Att blanda två metoder, *mixed methods*, kunde skapa ett sammanhang till statistiken och öka tillförlitligheten i svaren om resultaten stämde överens (Bryman, 2016). Då kvalitativ och kvantitativa metoder har en förmåga att flyta in i varandra, var det ett medvetet val av oss att skapa frågor som gav oss olika typer av resultat. Vi ville göra både generella statistiska tolkningar samt mer fördjupade individuella tolkningar av lärarnas uppfattningar (Agnafors & Levinsson, 2019). Ett enkelt sätt att avgöra om forskningen var kvalitativ eller kvantitativ var att studera hur studiens frågeställningar och studiens syfte var formulerade. Kvantitativa studier är kopplade till att kunna ange frekvenser, med andra ord frågor, som till exempel börjar med hur ofta, hur många eller hur vanligt. Kvalitativa studier är kopplade till frågeställningar som handlar om att förstå eller tolka och hitta mönster (Trost & Hultåker, 2016). När det gällde studiens frågeställningar var den första kvantitativ och de två senare kvalitativa.

Då vi hade en god förförståelse valde vi att i analysen använda en tolkande hermeneutisk metod. Vi var intresserade av att få förståelse för hur lärarna upplever

sitt samarbete med specialpedagogen bl.a. i arbetet med elever i behov av särskilt stöd. Vi ville därför försöka tolka och skapa förståelse för deras uppfattning utifrån ett helhetsperspektiv. Utifrån ett hermeneutiskt förhållningssätt påverkade vår förförståelse det vi valde att läsa in i det vi tolkade, vilket blev en viktig aspekt att ta hänsyn till i vårt metodologiska arbete (Ödman, 2017).

Inom vetenskapliga studier är det viktigt att förhålla sig till studiens grad av validitet och reliabilitet samt huruvida det går att dra generella slutsatser av resultatet. Reliabilitet står för kvalitet på genomförandet av undersökningen och om resultatet hade blivit detsamma om genomförandet hade återskapats. Graden av validitet beskriver hur väl forskaren lyckats genomföra datainsamlingen för att svara på studiens syfte och frågeställningar (Bryman, 2016).

4.1.1 Enkät

Då ämnet för vår studie kunde vara känsligt, då respondenterna behövde visa sin kunskap inom sin profession samt berätta om samarbetet med kollegor, valde vi enkät som metod. Vi ville försäkra oss om att respondenterna kunde svara enskilt och anonymt. Användandet av enkät var även mer tidseffektivt vilket gjorde valet av denna metod det möjligt för oss att få in en större mängd data (Bryman, 2016).

Trost och Hultåker (2016) beskriver begreppet enkät och dess ursprung från franskans *enquête*, vilket ordagrant betyder rundfråga. Utifrån det begreppet skulle även intervjuer kunna vara enkäter. Det som kännetecknar en enkät är däremot att den som svarar på frågorna gör det på egen hand utan stöd från en intervjuare. Då vi ville kartlägga förväntningarna hos lärarna samt få en djupare förståelse kring deras uppfattning valde vi att genomföra en enkät med frågor formulerade på sådant sätt att empirin skulle kunna gå att utläsas utifrån kvantitativa och kvalitativa perspektiv.

Enkäten, som bestod av 11 frågor totalt, inledes med två flervalsfrågor kring respondenternas arbetslivserfarenhet i skolan samt i vilken del av grundskolan de arbetade inom. Därefter kom en fråga kring eventuell fortbildning inom specialpedagogik. Dessa frågor var tänkta som en eventuell indikator vid tolkningen av resultatet (Bryman 2016). Av resterande frågor var två frågor formulerade som

flervalsfrågor med möjlighet att ge fler än ett svar för att sammanställa vilka arbetsuppgifter respondenterna tyckte ingick deras egen och specialpedagogens roll. Resterande sex frågor var formulerade som öppna frågor med fritextsvar. Då vi ville att respondenterna skulle kunna uttrycka sig fritt med sina egna ord valde vi fritext som svarsalternativ, trots risken att respondenterna valde att inte svara alls eller skrev mycket kortfattat. (Bryman, 2016).

4.2 Pilotstudie

Innan enkäten skickades ut gjordes en pilotstudie. En pilotstudie gjordes för att testa hur enkätens konstruktion och upplägg fungerade. Då respondenten måste tolka enkätfrågorna på egen hand är det extra viktigt med en pilotstudie vid enkätstudier (Bryman, 2016). Pilotstudien genomfördes med fem lärare som inte ingick i studiens urvalsgrupp. Syftet med pilotstudien var att säkerställa att enkätfrågorna och svarsalternativen gav information för att svara på undersökningens syfte och frågeställningar. Pilotstudien gav oss även en god uppfattning om hur lång tid enkäten tog att fylla i, vilket var viktigt inför planeringen av genomförandet av enkäten, samt om frågorna var tolkningsbara eller tydliga. Efter pilotstudien omformulerade vi några frågor som var tolkningsbara, ändrade och lade till några svarsalternativ.

4.3 Urval

Vi valde att skicka ut enkäten till ett icke slumpmässigt urval baserat på att respondenterna uppfyllde kravet utbildade grundskolelärare i Sverige. Utifrån den valda delen av populationen gjordes ett bekvämlighetsurval vilket innebär att urvalet väljs utifrån att de var tillgängliga och nära till hands (Trost & Hultåker, 2016). Enkäten besvarades av lärare på två olika grundskolor i nordvästra Skåne. På skola ett bedrivs undervisning i årskurserna F-9. Skolan ligger centralt i en medelstor stad och har ett upptagningsområde från hela kommunen inkl. förorter. Skola två bedriver undervisning för årskurserna 4–9. Skolan ligger i utkanten av en medelstor stad i ett socioekonomiskt utsatt område. Stor del av elevunderlaget har annat modersmål än svenska. Båda skolorna har ca 500 elever vardera. Enkäten skickades ut till samtliga lärare. Skolorna, vi hade valt att genomföra vår studie på,

hade inte valts utifrån några specifika preferenser utan för att vi hade haft kontakt med rektorerna tidigare. När det gällde vilka av skolans personal som fick tillgång till enkäten gjordes ett kriteriestyrt urval vilket innebär att respondenterna uppfyllde vissa kriterier för att kunna besvara studiens syfte och frågeställningar (Bryman, 2016). Det var därför endast lärarna som fick möjlighet att svara på enkäten.

Efter att enkäten skickades ut till de två skolor som vi hade bestämt skulle genomföra enkäten, valde vi att skicka ut den till ytterligare en urvalsgrupp då vi inte fått in tillräckligt med svar. Denna urvalsgrupp byggde på ett snöbollsurval vilket innebär att personer som uppfyller kriterierna tipsar om flera personer som uppfyller kriterierna (Trost & Hultåker 2016). Totalt svarade 33st av de 86st som fått möjlighet att göra enkäten. Eftersom enkäten var anonym visste vi inte hur svarsfrekvensen var fördelad mellan de olika urvalsgrupperna. Detta var heller inte relevant i vår studie då vi inte skulle jämföra resultatet mellan urvalsgrupperna.

Urvalsgrupp	Tillfrågade	Svar	Svarsfrekvens	Bortfall
Skola 1	28	#	#	#
Skola 2	33	#	#	#
Snöbollsurval	25	#	#	#
Totalt	86	33	38%	62%

Figur 2: Urvalsgrupper och svarsfrekvens

4.4 Genomförande

När vi hade bestämt vilka frågor vi skulle ha i vår enkät (bilaga 1) skapade vi en online enkät via verktyget Microsoft forms. På båda skolorna hade vi haft samtal med rektorerna vilka fick tillgång till missivbrev (bilaga 2) och länk till enkäten via mail. Vi hade i vår kontakakt förklarat syftet med vår studie och kommit överens om vilka på skolan som skulle få tillgång till enkäten. På skola ett fick personalen möjlighet att besvara enkäten under mötestid tillsammans med sitt arbetslag. På skola två skickades enkäten ut via mail från rektorn. Under de två veckor som de

hade möjlighet att svara på enkäten skickades två påminnelser ut. På skola ett var det rektorn själv som påminde sin personal och mailade oss för att höra hur det gick med svarsfrekvensen. På skola två hade vi inte samma hjälp från rektorn men fick ut en påminnelse om enkäten via skolans specialpedagog. Då svarsfrekvensen blev lägre än vi hade räknat med efter dessa två veckor skickades enkäten ut till lärare som vi haft personlig kontakt med samt kollegor till dessa lärare och frågade om de var villiga att delta i studien. Varje deltagare gav sitt samtycke till att delta i studien digitalt genom att klicka i en ruta för samtycke innan enkäten startade. Där kunde de även läsa missivbrevet och få information studien (bilaga 2).

4.5 Bearbetning och analys

Då vår enkät gav både kvantitativ och kvalitativ empiri valde vi att börja med att bearbeta och analysera det kvantitativa resultatet. Vi skapade två stapeldiagram för att kunna ta fram statistik på vilka arbetsuppgifter som lärarna ansåg ingick i specialpedagogens uppdrag samt vilka arbetsuppgifter de ansåg ingick i sitt eget uppdrag. Bryman (2016) beskriver diagrammets fördelar för att analysera kvantitativa data då det gör resultatet lätt att tolka och förstå. Utifrån statistiken i diagrammet var det enkelt att ta fram procentsatser. Dessa underlättade den vidare analysen när vi började ställa de olika svaren i relation med varandra.

I analysarbetet kunde vi få fram olika teman som skulle kunna användas i vårt vidare analysarbete. Begreppet förväntningar kopplade vi till professionsteorin genom closure, expertis och jurisdiktion. Utifrån våra tre teman fördjupade vi vår koppling mellan professionsteorin, KASAM och begripliggörande, där vi kunde se att begreppen hanterbarhet, meningsfullhet och begriplighet genomsyrade svaren. När vi hade gått igenom all empiri förde vi samman resultatanalysen av stapeldiagrammen med resultatet av fritextsvaren vilket resulterade i följande tre teman:

- förväntningar riktade mot elevnära arbete
- förväntningar riktade mot uppdraget
- förväntningar riktade mot samverkan.

Med dessa teman i åtanke började vi sedan gå igenom den kvalitativa empirin. Vi genomförde en tematisk innehållsanalys när vi bearbetade materialet, ett svar i taget, och sorterade in olika svar i olika teman. Tematisk innehållsanalys innebär att bearbeta skriven eller verbal text och söka efter mönster, skillnader och likheter. Utifrån en hermeneutisk tolkningsmetod valde vi att först läsa igenom alla svar för att bilda oss en helhetsuppfattning. Därefter började vi gå igenom svaren fråga för fråga för att kategorisera och tematisera de olika delarna. Genom hela analysarbetet diskuterade vi varför vi gjorde de antaganden vi gjorde och diskuterade hur vår förförståelse i ämnet kunde påverka analysarbetet (Ödman, 2017).

I bearbetningen av resultatet upptäckte vi två olika typer av bortfall. Bryman (2016) beskriver dem som ingår i urvalet, men som valt att inte svara på enkäten, som det externa bortfallet och de respondenter som valt att inte svara på en eller flera specifika delar av enkäten som det interna bortfallet. Vi diskuterade vilka anledningar det kunde finnas till att 62 % av de tillfrågade valde att inte genomföra enkäten och hur det påverkade urvalet. Vi tog även hänsyn till i vårt analysarbete, att flera respondenter valde att inte svara på specifika frågor. Vi diskuterade hur det kunde påverka studiens resultat och trovärdighet.

4.7 Etiska överväganden

Vid alla empiriska undersökningar är det av yttersta vikt att ta hänsyn till de etiska överväganden som finns för att säkerställa att samtliga deltagares identitet och rättigheter skyddas (Bryman, 2016). Vid utformandet och genomförandet av enkäten har vi tagit hänsyn till Vetenskapsrådets (2017) forskningsetiska principer. Där lyfts fyra stycken krav upp som bidrar till att stärka deltagarnas anonymitet och trygghet; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2017).

Informationskravet innebär att vi som genomför studien informerar respondenterna om studiens syfte och hur undersökningen kommer gå till. Respondenterna ska även informeras om att deras deltagande är frivilligt och att de när som helst kan välja att avbryta sin medverkan. Då vi inte träffade respondenterna skickades information

ut via ett missivbrev, se bilaga 2, samt att det fanns kort information i inledningen av enkäten (Vetenskapsrådet, 2017).

Samtyckeskravet innebär att respondenterna godkänner sin medverkan. Respondenterna lämnade samtycke i samband med att de fyllde i enkäten (Vetenskapsrådet, 2017).

Det tredje kravet, *konfidentialitetskravet* handlar om att behandla empirin och återge den på ett sätt som skyddar respondenten. Vi upplever att det har varit enkelt att uppfylla konfidentialitetskravet i denna studie då enkäten besvarats helt anonymt. Då vi samlat in empiri från flera skolor går det inte att dra slutsatser vilken information som kommer från vem eller vilken skola. Detta stärker skyddet för respondenterna (Vetenskapsrådet, 2017).

Det sista kravet, *nyttjandekravet*, innebär att den data som samlats in under studien inte kommer att används på något annat sätt, syfte eller i någon annan undersökning/studie. Det sista kravet kommer vi uppfylla genom att allt material förstörs när arbetet är klart dvs enkätsvaren raderas och de som är i pappersform av hanteringskäl strimlas. (Vetenskapsrådet, 2017).

5. Resultat

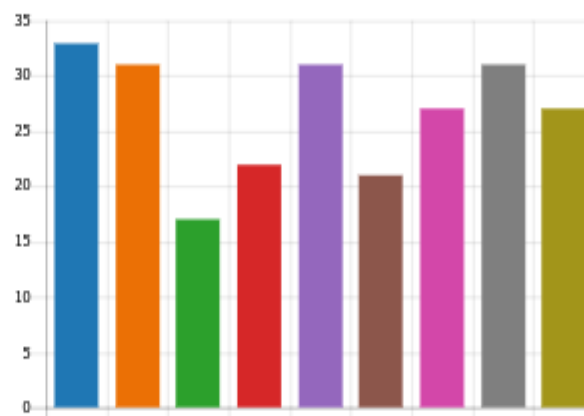
I resultatkapitlet har vi valt att dela upp resultatet i tre tematiska delar för att tydliggöra svaren, nämligen förväntningar riktade mot elevnära arbete, förväntningar riktade mot uppdraget och förväntningar riktade mot samverkan. Inledningsvis presenteras två stapeldiagram (figur 3, figur 4) som visar på delar av resultatet kopplat till lärarnas syn på sina egna och specialpedagogens arbetsuppgifter. Det var totalt 33 st. lärare som svarade av 86 st. tillfrågade.

5.1 Resultatredovisning

5. Vad anser du ingår i läraruppdraget när det gäller arbetet med elever i behov av särskilt stöd? (du kan välja flera alternativ)

[Mer information](#)

● Kontakt med eleven	33
● Kontakt med vårdnadshavare	31
● Genomföra kartläggningar	17
● Delta vid utformandet av åtg...	22
● Anpassningar i klassrummet	31
● Fortbilda mig om elevernas ev...	21
● Samarbeta med elevälsan t.ex ...	27
● Differentierad undervisning	31
● Utforma lärmiljön efter behov	27

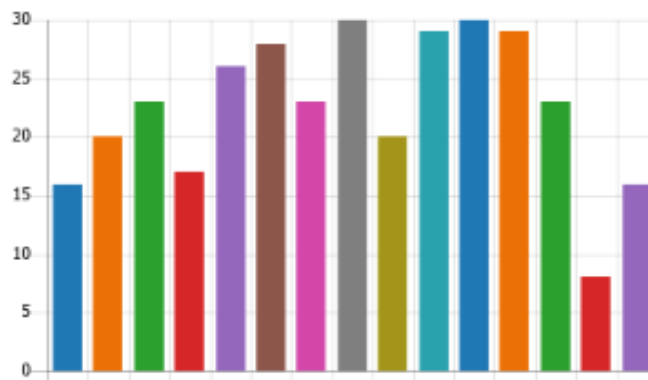

Figur 3: Diagram över svarsfrekvensen i frågan vad lärarna ansåg ingick i sitt eget uppdrag.

8. Vad anser du ingår i specialpedagogens uppdrag?

Mer information

● Enskild undervisning	16
● Stödja elever i klassrummet	20
● Stödja lärare i klassrummet	23
● Anpassa lärmiljön	17
● Handleda enskilda lärare	26
● Handleda lärare i grupp	28
● Delta i och leda skolans utvec...	23
● Skriva och utvärdera åtgärdspr...	30
● Observationer för förebygga...	20
● Observationer för att uppmär...	29
● Samverka med externa aktörer...	30
● Rådgivare/handledare i pedag...	29
● Läs- och skrivträna elever med...	23
● Undervisa elever med underkä...	8
● Enskild undervisning med elev...	16

Figur 4: Diagram över svarsfrekvensen i frågan vad lärarna ansåg ingick i specialpedagogens uppdrag.

5.1.1 Förväntningar riktade mot elevnära arbete

Av enkätfrågorna som var riktade mot hur lärarna såg på hur en specialpedagog skulle jobba elevnära svarade 20 st. av 33 st. att de önskade att specialpedagogen stöttade elever i behov av stöd direkt i klassrummet. Nästan hälften, 16 st. av 33 st., tyckte att man skulle plocka ut och ha enskild undervisning med dessa elever. 8 st. av 33 st. tyckte att specialpedagogen skulle undervisa elever med betyg F. Högst andel av lärarna, 23 st. av 33 st. tyckte att specialpedagogen skulle läs-träna med elever som har långsam avkodning.

Statistiken bekräftas av enskilda lärares svar när de beskriver vilka arbetsmoment specialpedagogen ska ha. En lärare skriver "Jag tänker att jag skulle vilja ha med specialpedagogen i klassrummet och att vi ska ha en dialog i undervisningen". Andra lärare skriver "Sitta med elever i svårigheter när tiden finns till under

lektionstid”, “stötta enskilda elever i en – till - en miljö” och “Försöka klura ut vad som funkar och inte funkar för en viss elev”.

5.1.2 Förväntningar riktade mot uppdraget

Fyra av frågorna i enkäten riktade in sig på ett antal olika arbetsuppgifter som man som lärare ansåg ingick i uppdraget som specialpedagog, förutom den elevnära delen. På dessa svarade 30 st. av 33 st. lärare att specialpedagogen skulle göra åtgärdsprogram och olika typer av pedagogiska kartläggningar. Lika många tyckte att samverka med externa aktörer så som socialtjänst och BUP var en del av uppdraget.

29 st. av 33 st. tyckte att observationer av elever i behov av stöd var en annan del av uppdraget och lika många tyckte att en specialpedagog ska handleda och ge råd. Det var i denna fråga fler som ansåg att handledningen ska ske i lärar-team som exempelvis ett arbetslag och färre ansåg att handledning ska ske individuellt.

20 st. av 33 st. lärare ansåg att en specialpedagog ska syssla med hälsofrämjande observationer. Antalet lärare som ansåg att specialpedagogen ska anpassa lärmiljön var 16 st. av 33 st.

Frågorna som gett kvantitativa data blev bekräftade kvalitativt i resultatet av de öppna frågorna. En lärare skriver “Jag tycker det är viktigt att specialpedagogen skriver pedagogisk utredning och även hjälper till med Skolverkets tester för årskurs 1” medan andra lärare lägger tyngden på anpassningar och material “Hjälpa till vid utformande av vissa uppgifter”, “Hjälp med att skriva PK (pedagogisk kartläggning) och ÅP (åtgärdsprogram)”, “Finna lämpligt material eller hjälpa till att anpassa”, “Kanske vi kan få mer förberett material som redan har gått igenom som man vet funkar”.

En fråga i enkäten handlade om vilken skillnad respondenterna gjorde mellan speciallärarens och specialpedagogens uppdrag. Resultatet visade att ungefär hälften av de tillfrågade menade att specialläraren arbetade mer elevnära medan specialpedagogen arbetade mer organisatoriskt och med kartläggningar och annan

dokumentation. Andra halvan av respondenterna beskrev att de inte riktigt visste skillnaden mellan professionerna.

5.1.3 Förväntningar riktade mot samverkan

I denna resultatdel har statistiken visat att 27 st. av 33 st. lärare anser att det ingår i deras eget uppdrag att samarbeta med elevhälsan när det handlar om elever i behov av stöd. Det var 22 st. av 33 st. lärare som ansåg att de ska samverka i skrivandet av pedagogiska utredningar, kartläggningar och åtgärdsprogram.

Resultatet visade att 26 st. av 33 st. lärare ansåg att enskild handledning var en situation för samverkan, något fler, 28 st. av 33 st. lärare ansåg att samverkan i form av handledning skulle ske i grupp. Fritextfrågan som gick ut på att få information om hur och när lärarna ansåg sig samverka med specialpedagogen visade att de vanligaste situationerna för samverkan var kopplade till handledning kring hur lärarna skulle jobba med elever i behov av särskilt stöd, oftast på gruppnivå. En annan vanligt förekommande situation var samverkan kring skrivande av åtgärdsprogram och kartläggningar. Det som skiljde detta tema mot de två andra, förväntningar riktade mot elevnära arbete och förväntningar riktade mot uppdraget, var att här kom det upp hos flera svarande att de behövde samverka när lärarnas egen kunskap eller undervisning inte räckte till. En respondent svarade "Det har främst varit när jag inte har varit säker på hur jag ska anpassa mitt material eller hur man ska nå fram till en elev som behöver extra stöd under lektionstid" och en annan svarade "När jag behöver handledning i hur jag ska stötta elever eller när det behövs göras utredningar/kartläggning/åtgärdsprogram."

Respondenterna lyfte även fram att samverkan med specialpedagogen sker i följande situationer:

- skrivandet av kartläggningar och åtgärdsprogram
- när de behövde stöd i möte med vårdnadshavare
- lästräning med elever
- hjälp med att anpassa lärmiljön

- observationer av elever i behov av stöd
- handledning både i grupp och enskilt.

Av de 33 st. lärarna var det en svarande som stack ut med sitt svar att den aldrig hade någon samverkan med specialpedagogen då denna enligt respondenten var osynlig i verksamheten. Flertalet lärare sa att de hade samverkan med specialpedagogen när de behövde ha kontakt med externa aktörer.

I enkäten fanns två frågor riktade mot hinder och framgångsfaktorer i samverkan med specialpedagogen. I resultatredovisningen nedan ställs de båda mot varandra. Lärarna lyfte fram tid för samverkan som både ett hinder och en framgångsfaktor. Specifika exempel för framgångsrik samverkan var schemalagd tid som var kontinuerlig. Flera av respondenterna beskrev tidsbristen utifrån att det fanns för få specialpedagoger i relation till skolans behov. “Vi har många elever med behov och vår specialpedagog har mycket att göra vilket leder till att det tar längre tid att få handledning eller stöttning för eleverna.”, “Tid och antal specialpedagoger, beroende på situationen i skolan tycker jag att vi har allt för få av dem.”

Lärarna lyfte fram vikten av god yrkesetik som framgångsfaktor för samverkan, så som lyhördhet, respektfullhet och förståelse för lärarnas uppdrag. Som hinder för samverkan beskrevs brist på detsamma.

Lärarna beskriver handledning och nära samarbete som framgångsfaktorer för samverkan, med målet att utveckla undervisning och lärmiljö. Hinder för denna utveckling såg lärarna som bristande utbildning och kompetens hos specialpedagogen, särskilt kring olika ämneskunskaper.

5.2 Analys av resultat

Nedan kommer studiens resultat tolkas och analyseras utifrån tidigare nämnda teoretiska perspektiv och begrepp. Analysen redogörs utifrån tidigare presenterade teman, förväntningar riktade mot elevnära arbete, förväntningar riktade mot uppdraget och förväntningar riktade mot samverkan. Vi har valt att presentera våra slutsatser efter varje tema.

5.2.1 Förväntningar riktade mot elevnära arbete

Det är vår tolkning att när lärarna i sina svar lade över ansvaret på att det var specialpedagogen som skulle lästräna med elever, som hade svårt med avkodningen, visar detta en situation som blir övermäktig. Detta får lärarna att känna sig stressade och inte tillräckliga i sin profession. Det blir en låg nivå av KASAM hos lärarna, då denna är viktig för att läraren ska känna meningsfullhet i sin profession (Antonovsky, 2005).

Vår analys av svaren ger en bild av att hälften av lärarna tycker att det är specialpedagogen som ska ta över arbetet när läraren av olika skäl anser att ansvaret för elever i behov av stöd tar slut. Detta kan även peka mot att det råder tveksamheter om vem som har jurisdiktion enligt sin profession. Det leder till ett ställningstagande av closure, dvs inte släppa in en annan yrkesgrupp i arbetet. Det är i denna situation som vi gör tolkningen att det är lärarna själva som stänger sig ute - "closure" och lägger ifrån sig sin egen expertis. Då begreppet "closure" står för att stänga ute andra yrkesgrupper ser vi det som motsägelsefullt att lärarna inte anser sig ha rätt kompetens eller ser det som sitt arbetsområde. Den avancerade påbyggnadsutbildningen hos specialpedagogen blir då en yrkestitel som får högre status och ska gå före för att hantera kunskapsområdet (Brante, 2009).

I skollagen (SFS 2010:800) står det inte specifikt vem som ska arbeta elevnära med elever i behov av särskilt stöd. Det framgår endast att det ska finnas specialpedagogisk kompetens i organisationen. I examensordningen (SFS 1993:100) finns det inte heller något som pekar tydligt på om specialpedagogens arbete ska vara elevnära eller inte utan det fokuserar på att specialpedagogen ska besitta kunskap om elever i behov av särskilt stöd. I resultatet framgår det att lärarna har mycket tydligare förväntningar på att specialpedagogen ska arbeta elevnära.

Slutsatser:

- Lärarna ger upp sin expertis vid stressade situationer.

- Lärarna anser att det ingår i specialpedagogens jurisdiktion att ta hand om elever i behov av stöd/av särskilt stöd.
- Lärarna lägger på en högre status på specialpedagogens titel än sin egen snarare än att se det som olika spetskompetenser.
- Lärarnas förväntningar på vad specialpedagogens ska ha för kunskaper stämmer inte överens med utbildning och förordning.

5.2.2 Förväntningar riktade mot uppdraget

Det gick att utläsa av svaren att lärare inte ser kopplingen mellan hälsofrämjande och förebyggande arbete och förbättrade förutsättningar för lärande och lärmiljö för elever i behov av särskilt stöd. Deras vardag kantas av situationer där de inte känner att de räcker till i arbetet med elever i behov av särskilt stöd. Tillsammans med det som ska dokumenteras regelbundet kan det bli en förväntning på specialpedagogen att vara den som ska ha expertis att lösa svårigheter med material, samarbete med elev i behov av stöd och dennes vårdnadshavare. Av svaren om vad en specialpedagog ska göra kunde vi utläsa att det var en omfattande lista. Det gör det i princip omöjligt för en specialpedagog, att både hinna med och ha kunskapen, att kunna möta dessa förväntningar ur ett uppdragsperspektiv från lärarnas syn på specialpedagogens uppdrag. Svaren gav också en ledtråd om att lärare anser sig inte ha tid att lägga på elever i behov av stöd då de ansåg att detta blir på bekostnad av alla andra elever i gruppen man undervisar. Tidsbrist kan vara en orsak till att det är flera lärare som inte tycker att det ingår i deras uppdrag att fortbilda sig för att möta elever i behov av särskilt stöd. Summan av att ha flera faktorer som gör att lärarna känner sig otillräckliga, kan leda till en låg känsla av hanterbarhet och även låg nivå av begriplighet vilket ger en lägre grad av KASAM (Antonovsky, 2005). Vi kan se i resultatet att en liten del av lärarna inte tycker att det är deras uppgift att ha kunskap om olika diagnoser utan det är specialläraren och specialpedagogens uppdrag. Vi tycker oss också få stöd för att det finns en svårighet att skilja mellan speciallärare och specialpedagog och vad dessa två har för olika uppdrag. Detta ger också fel förväntningar på specialpedagogens uppdrag. När förväntningarna uteblir

stärks känslan av otydlighet i uppdragen. Begripliggörandet för lärarna och känslan av sensemaking blir låg eller till och med helt avsaknad (Augustinsson m.fl., 2018).

Specialpedagogens uppdrag, både i Skollagen (SFS 2010:800) och examensordningen (SFS 1993:100), beskrivs otydligt vilket lämnar tolkningsutrymme beroende på vem som läser. Resultatet i vår studie anser vi visar att lärarnas förväntningar på specialpedagogens uppdrag ligger främst i att undervisa en – till - en, handleda med fokus på undervisning och material samt dokumentation. I examensordningen (SFS 1993:100) finns en beskrivning om att specialpedagogen ska i sitt uppdrag ägna sig åt skolutveckling. Summan av detta i vår tolkning är att lärarnas förväntningar på specialpedagogens uppdrag inte motsvarar uppdragsbeskrivningen i examensordningens alla delar.

Slutsatser:

- Lärare har för lite kunskap om vad som ingår i en specialpedagogs uppdrag.
- Lärarnas bristfälliga kunskaper om specialpedagogens uppdrag skapar missförstånd i det dagliga arbetet.
- Lärarna brister i kunskap om sitt eget uppdrag.
- Lärarnas förväntningar på att specialpedagogen ska vara ämnesexpert, helst i alla ämnen, är varken rimligt eller i enlighet med uppdragsbeskrivningen.

5.2.3 Förväntningar riktade mot samverkan

Det finns en önskan hos lärarna att samverka med specialpedagogen. Lärarna vet att de kan få stöttning från specialpedagogen vilket kan underlätta för lärarna och ge elever i behov av särskilt stöd rätta förutsättningar för att utvecklas. De förväntningar som lärarna har på specialpedagogen gör att de får en felaktig syn på professionen vilket försvårar samverkan. Lärarna tror inte på sin egen expertis utan lämnar över jurisdiktionen och expertisen till specialpedagogen, vilket nämnts tidigare i studien, och utesluter sig själva som profession "closure" i arbetet som har att göra med elever i behov av särskilt stöd (Brante, 2009).

I samverkan vill lärarna ha handledning, helst i grupp, men samtidigt ha färdiga lösningar att ta till i sin undervisning. Lärarna ser inte att specialpedagogen i sitt förebyggande och hälsofrämjande arbete kan ge långsiktig hjälp, till lärarna och deras undervisning, som i sin tur skulle leda till bättre förutsättningar att undervisa elever i behov av särskilt stöd. Vår tolkning av resultatet är att det saknas förutsättningar för god samverkan mellan specialpedagog och lärare. Förtydligande av varandras uppdrag, schemalagd tid för samverkan och bestämda forum är faktorer som skulle kunna öka chanserna för god samverkan. I dagsläget förväntas specialpedagogen, både av lärare och inom den egna professionen, att vara experter på elever i behov av särskilt stöd. För att examensordningen (SFS 1993:100) ska fungera i praktiken behöver förväntningarna riktas mot att specialpedagogen är en expert på handledande samtal.

Slutsatser:

- Lärarna vill samverka men ofta utifrån andra grunder än vad som är i första hand specialpedagogens uppdrag.
- Lärarna utesluter sig själva (closure) från sin expertis av olika anledningar och lägger över jurisdiktion och expertis på specialpedagogen.
- Det förebyggande och hälsofrämjande arbetet utesluts och anses mindre betydande för att leda arbetet med att förbättra förutsättningarna för elever i behov av stöd/särskilt stöd.
- De förväntningar som finns, men som inte stöds i examensordningen (SFS 1993:100) fullt ut, utgör ett hinder för en god och produktiv samverkan.

6. Diskussion

I detta kapitel kommer studiens resultat diskuteras kopplat till de teorier, begrepp och tidigare forskning som vi presenterat i arbetet. Inledningsvis kommer en diskussion kring vårt metodval och hur det påverkat studiens resultat. Därefter diskuterar vi resultatet utifrån våra tre teman: förväntningar riktade mot elevnära arbete, förväntningar riktade mot uppdraget och förväntningar riktade mot samverkan. Kapitlet avslutas med en kortare diskussion kring hur resultatet kan användas inom vår blivande profession som specialpedagog samt förslag på vilka områden som kan vara aktuellt vid framtida forskning inom området.

6.1 Metoddiskussion

Då syftet i vår studie var att dels kartlägga lärarnas förväntningar och dels att få en djupare förförståelse för deras upplevelser av samverkan med specialpedagoger, i arbetet med elever i behov av särskilt stöd, upplever vi att vårt val av metod gett önskvärt resultat. Valet att kombinera frågor som gav både kvalitativ och kvantitativ empiri ökade studiens trovärdighet då vi fick olika typer av empiri som gav likande resultat. Då vi har en förförståelse av både lärarnas situation och den samverkansprocess som finns mellan lärare och specialpedagog har vi tagit vår förförståelse i beaktande när vi tolkat de olika delarna av resultatet för att se helheten i vårt resultat. Vårt metodval, enkät, har gett oss den empiri som vi upplever att vi behövde för att få svar på våra frågeställningar. Vi ser en vinst med att vi valde att ställa både öppna frågor, som gav ett mer tolkningsbart resultat, samtidigt som de stängda frågorna gav oss empiri som gjorde det möjligt för oss att dra generaliserande slutsatser. Vi kan se att våra frågeformuleringar har gett resultatet en så pass hög nivå av giltighet och trovärdighet, som är möjligt att uppnå vid en så pass liten studie. Till exempel kan vi se att kongruensen mellan de olika frågorna överensstämmer och ger en inblick i att vi fått liknande svar vid olika tillfällen, där frågeställningarna tar upp samma område (Troost & Hultåker 2016). Det innebär till exempel att när lärarna fyllt i vilka områden de tycker ingår i specialpedagogens uppdrag så ser vi samma resultat när lärarna med fritext besvarat frågan om när de upplever att deras uppdrag tar slut och specialpedagogens ansvar tar vid. Med fritextsvar finns risken att respondenterna väljer att inte svara på

frågan eller ger ett väldigt kort svar. Detta har skett vid några av frågorna men överlag har vinsterna med valet av fritextsvaren vägt upp de bortfall som förekom.

I tolkningen av resultatet kan vi se i respondenternas formuleringar att det funnits ett stort behov av att berätta hur samverkan mellan dem och specialpedagogen fungerar eller inte fungerar. Därmed känner vi att valet av en anonym enkät framför till exempel intervju har bidragit till ett trovärdigare resultat. Några respondenter har lämnat feedback att de uppskattat enkät som metod då de fick tid att tänka efter vad de ville svara samt att de upplevde det som tryggt att säga hur de verkligen upplever sin situation.

För att fördjupa resultatet ytterligare hade det varit önskvärt vid en större studie att komplettera enkätresultatet med gruppintervjuer där resultaten från enkäten hade diskuterats djupare. För att stärka generaliserbarheten i studiens resultat hade det varit önskvärt med en högre svarsfrekvens vilket leder till att om vi hade gjort om studien idag hade vi skickat ut enkäten till ytterligare en urvalsgrupp.

6.2 Resultatdiskussion

6.2.1 Förväntningar riktade mot elevnära arbete

Då övervägande delen av lärarna som svarat tyckte att specialpedagoger skulle främst jobba med en - till - en specialpedagogisk undervisning sätts förväntningarna på specialpedagogens arbete i fel perspektiv utifrån vad examensordningen (1993:100) säger. Examensordningen (1993:100) säger att specialpedagogerna ska stödja elever i behov av särskilt stöd men lägger också in att det handlar om att utveckla organisationens lärmiljöer. Att få till pedagogisk utveckling för att elever i behov av särskilt stöd ska kunna utvecklas utifrån sina förutsättningar. När de båda professionerna i sådana situationer kommunicerar med varandra har de redan ett hinder framför sig utan att vara medvetna om det. De kan kommunicera men det är inte utifrån en gemensam syn på det som diskuteras. Risken är då att de pratar utifrån olika perspektiv tack vare att de förväntningar de har på varandra inte överensstämmer med uppdragen. Det bör landa i hur väl skolans ledning vet skillnaden mellan speciallärare och specialpedagog enligt examensordningen (1993:100) men också hur väl de ger mandat därefter och är tydliga i vilka

förväntningar de har på de olika professionernas uppdrag. Tidigare forskning visar att specialpedagogerna själva menar att specialpedagogens huvuduppdrag är att ha individuell specialundervisning (Lindqvist, 2013). Enligt Mihajlovic (2020) anser specialpedagogerna själva att de är bäst lämpade till att undervisa elever i behov av särskilt stöd och är inte villiga att släppa det elevnära arbetet. Kanske kan förväntningarna som ligger på specialpedagogerna att arbete elevnära leda till att specialpedagogerna själva har svårt att tolka sina roller och uppdrag.

6.2.2 Förväntningar riktade mot uppdraget

I ovanstående stycke talas det om att förväntningarna lärarna har, är att specialpedagogen i första hand ska rikta in sig på elevnära arbete. En annan del av specialpedagogens uppdrag, som även ligger i de förväntningar som lärarna har, är att specialpedagogen ska arbeta stödjande. Begreppet stödja kan tolkas olika, utifrån examensordningen (1993: 100) kan begreppet beskrivas genom att specialpedagogen ska jobba med variation både vad gäller stöd till elev, lärare eller hela organisationen. Specialpedagogen skall även arbeta stödjande genom att undanröja hinder och risker samt utveckla möjligheter för att elever i behov av särskilt stöd ska få det stöd de behöver för att utvecklas framåt och nå kunskapsmålen.

Vår studies resultat visar att lärarna har höga förväntningar på specialpedagogen och när vi försöker sammanställa vilka arbetsuppgifter som de anser bör ligga på specialpedagogen blir det tydligt att lärarnas förväntningar på specialpedagogen många gånger inte är realistiska. Utifrån de områden som specialpedagogen skall arbeta med enligt examensordningens (SFS 1993:100) direktiv sammanfört med alla de åtgärdande arbetsuppgifter som läggs på specialpedagogen leder till att det inte blir en rimlig arbetsbelastning för specialpedagogen. Den ibland felaktiga bilden av vad lärare anser ingår i specialpedagogens roll bidrar också till att de inte tycker att specialpedagogen är kompetent nog eller gör sitt jobb på rätt sätt.

I det specialpedagogiska uppdraget ligger det också att driva skolutveckling (SFS 1993:100) men det är få lärare i vår studie som anser att det ingår i specialpedagogens uppdrag. Under utbildningen till specialpedagog kommer denna

del av yrkesrollen upp speciellt under det andra året när man specialiserar sig mot organisation och ledarskap. Det är därför intressant att tidigare forskning visar att specialpedagogens uppdrag måste utvecklas för att kunna arbeta mer med skolutveckling (Morgan, 2016). Det som är intressant att fundera kring är hur sambandet ser ut mellan lärarnas låga förväntningar och, i vissa fall, rektorers okunskap kring hur den specialpedagogiska kompetensen kan användas i det förebyggande arbetet på skolan. I tidigare forskning kommer det fram att rollerna är otydliga och behöver samtalas kring för att tydliggöras (Von Ahlefeldt Nisser, 2014). Den tidigare forskningen visar även att få yrkesgrupper i skolans verksamhet, förutom specialpedagogerna själva, anser att specialpedagogen ska bidra till skolans utvecklingsarbete (Lindqvist, 2013). Det blir därför intressant att fundera på hur vi kan nå fram till en situation där specialpedagogen i huvudsak får arbeta med de förmågor och kunskaper som lyfts fram i examensordningen (SFS 1993:100).

6.2.3 Förväntningar riktade mot samverkan

Det har nämnts tidigare i studien att lärarna önskar samverkan med specialpedagogen. Det är främst av vilken anledning de vill samverka men också hur som är intressant. Det är åter förväntningarna på vad specialpedagogen kan ge utifrån vad man tror om dennes uppdrag som gör att man vill samverka. Inom arbetsområdet handledning visade det sig att lärare var positiva till det framförallt i grupp. Även i tidigare forskning visar det att handledning är något som specialpedagogerna tror skulle utveckla den pedagogiska undervisningen, men att det inte är en möjlighet att utföra i praktiken i den utsträckning de själva skulle vilja (Göransson m.fl., 2015). Det blir även tydligt att lärarnas förväntningar på vad handledningen skall innehålla och den metod för handledning som specialpedagogen är utbildad i inte överensstämmer. Lärarna är i första hand ute efter lösningar och hjälp när de själva tycker att de gjort vad de klarar av, de vill att någon annan tar över och äger problemet. Specialpedagogen å andra sidan handleder genom utvecklande samtal med syfte att få läraren att vidga sina perspektiv och hitta nya vägar.

Enligt Antonovsky (2005) mår en individ bättre om den omges av höga nivåer av hanterbarhet, meningsfullhet och begriplighet. Utifrån det perspektivet blir det intressant att fundera kring lärarnas stora önskan efter samverkan med specialpedagogen och deras uttryckliga behov av stöd, när det kommer till elever med stödbehov som de själva inte hinner med eller behärskar. Kan det vara så att det ligger en förväntning på lärarna att de ska vara så pass starka i sin profession så att de ser till att få stöd och hjälp när de själva anser att de behövs. Det kan kanske istället skapa stress då hanterbarheten är låg, vilket skulle kunna leda till att läraren väljer att utesluta sig och lägger över jurisdiktionen på till exempel specialpedagogen, vilket i sin tur kan leda till att tilltron till sin egen expertis försvagas.

6.3 Specialpedagogiska implikationer

De specialpedagogiska implikationer som kan komma av denna studie är att fler lärare och specialpedagoger kräver tydligare arbetsbeskrivningar från sina arbetsgivare, för att veta vad som ingår i de olika uppdragen. Det är även viktigt att prata om de förväntningar som finns på varandra för att få ett så bra samarbete som möjligt. För att få en tydligare översikt över uppdraget behöver skollagen (SFS 2010:800) bli tydligare kring hur den specialpedagogiska kompetensen på skolan skall användas och att examensordningen (1993:100) för specialpedagogen blir tydligare. För att samverka mellan specialpedagogen och lärarna ska fungera måste kommunikationen i alla led fungera med en tydlighet i vem som gör vad, när och hur. Yrkesrollerna går in i varandra därav är god kommunikation extra viktig. Att som specialpedagog skapa samtalsytor för att stärka både kommunikationen och därmed relationen till lärarna, kan i sin tur leda till att fler handledningstillfällen blir aktuella och dessa i sin tur får möjlighet att utveckla undervisningen till gagn för alla elever, men särskilt elever i behov av särskilt stöd. Det kan också bidra till att lärare och specialpedagoger känner att det specialpedagogiska arbetet flyttar in i klassrummet och blir en del av den ordinarie undervisningen på flera olika sätt istället för är en isolerad insats.

6.4 Förslag på vidare forskning

- Vi ser ett behov av vidare forskning som belyser samverkan, inte bara vad olika professioner inom elevhälsan tycker utan mer från lärarnas perspektiv. Vi tror att det finns mer att undersöka kring lärares förväntningar på olika professioner inom elevhälsa och skolledning vilket skulle kunna leda till ett bättre helhetstänk inom organisationen.
- Ett område som vi anser skulle vara intressant att forska vidare kring är lärarnas känsla av KASAM och huruvida de känner att deras uppdrag i sin helhet är begripligt, meningsfullt och hanterbart. Först när detta är kartlagt går det att se över vad skolan, som organisation, behöver utveckla på både organisation, grupp och individnivå.
- Skolans ledning påverkar möjligheterna för samverkan genom hur en ledning anser att en specialpedagog ska jobba. Det behövs därför mer forskning om vad det gör med en organisation där man väljer att ha specialpedagoger som driver skolutveckling och där specialpedagogen har ett nära samarbete med skolledningen.

Referenser

- Abbott, A. (1988). *The system of the professions: An essay on the division of expert labor*. University of Chicago Press.
- Agnafors, M., & Levinsson, M. (2019). *Att tänka uppsats: Det vetenskapliga arbetets grundstruktur*. Gleerups.
- Antonovsky, A. (2005). *Hälsans mysterium*. Natur och Kultur.
- Augustinsson, S., Ericsson, U., Rakar, F. (2018) *Organisation ur nya och gamla perspektiv: ett kollage*. Studentlitteratur.
- Brante, T. (2009). Vad är en profession? Teoretiska ansatser och definitioner. I L. Maria (Red.), *Vetenskap för profession* (s. 15-34). Högskolan i Borås.
<https://portal.research.lu.se/sv/publications/vad-är-en-profession-teoretiska-ansatser-och-definitioner>
- Bryman, A. (2016). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (3. uppl.). Liber.
- Göransson, K., Lindqvist, G., Klang, N., Magnusson, G. & Nilholm, C. (2015). *Speciella yrken? Specialpedagogers och speciallärares arbete och utbildning. En enkätstudie*. Forskningsrapport 2015:13. Karlstad University Studies
<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:784444/FULLTEXT01.pdf>
- Hanson, A. (2013). *Salutogent ledarskap: för hälsosam framgång*. Salutogent ledarskap Sverige AB.
- Hylander, I. (2011). *Elevhälsans professioner egna och andras föreställningar* (FOG-Rapport nr 2011/70). Linköpings Universitet. **Fel! Ogiltig hyperlänkreferens.**
- Lindqvist, G. (2013). *Who Should do What to Whom? : Occupational Groups Views on Special Needs.*(Jönköping: School of Education and Communication, 248) [Doktorsavhandling, Jönköpings universitet].
<http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A665062&dswid=6669>

Lundström, U. (2007). *Gymnasielärare - perspektiv på lärares arbete och yrkesutveckling vid millennieskiftet*. (Umeå: Barn- och ungdomspedagogik, specialpedagogik och vägledning, 281) [Doktorsavhandling, Umeå universitet].
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:umu:diva-1040>

Lärarnas yrkesetiska råd (u.å.). *Lärares yrkesetik ett stöd för introduktionsperioden*. Hämtad: 2022-05-13 från
<https://lararpdf.tmkontor.se/sv/laraforbundet/trycksaker/yrkesetik-diskriminering/larares-yrkesetik-ett-stod-for-introduktionsperioden-pod.html>

Macdonald, K.M. (1995). *The Sociology of the professions*. SAGE Publications Ltd.

Mihajlovic, C. (2020). *Special educators' perceptions of their role in inclusive education: A case study in Finland*. *Journal of Pedagogical Research*, 4(2), 83–97.
<http://dx.doi.org/10.33902/JPR.2020060179>

Morgan, J. (2016). *Reshaping the role of a special educator into a collaborative learning specialist*. *International Journal of Whole Schooling*, 12(1), 40-60.
<https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1095368.pdf>

Nolin, J. (2008). *In search of a new theory of professions*. (Vetenskap för profession rapport 2008:4). Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap, Högskolan i Borås.
<http://hb.divaportal.org/smash/get/diva2:883755/FULLTEXT01.pdf>

Riksarkivet (u.å.). *Grundskolan införs*. Hämtad 2022-05.13 från
<https://riksarkivet.se/grundskolan-infors>

Runström Nilsson, P. (2017). *Elevhälsa. SAMVERKA, FÖREBYGGA, BYGGA*. Gleerups.

SFS 1993:100. Examensordningen.
<http://rkrattsdatabas.gov.se/SFSdoc/17/171111.PDF>

SFS 2010:800. Skollag. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800

Trost, J., & Hultåker, O. (2016). *Enkätboken*. Studentlitteratur.

Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. Vetenskapsrådet.
<https://www.vr.se/uppdrag/etik/etik-i-forskningen.html>

von Ahlefeld Nisser, D. (2014). Specialpedagogers och speciallärares olika roller och uppdrag – skilda föreställningar möts och möter en pedagogisk praktik. *Nordic Studies in Education*, 34(4): 246-264.
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:du-14197>

Ödman, P- J. (2017). *Tolkning, förståelse, vetande: Hermeneutik i teori och praktik*. Författaren och Studentlitteratur.

Bilagor

Bilaga 1: Missivbrev

Fakulteten för lärarutbildningen

2022-02-14

Missivbrev

Vi, Linda Hurtig och Helena Tillenius, är två studenter som läser sista terminen på specialpedagogprogrammet, och tar examen i juni 2022.

Vi skriver vårt examensarbete vilket ska grunda sig på en enkät. Denna enkät vill vi genomföra i er verksamhet. Vårt arbete syftar till att få kunskap om vilka förväntningar lärare har på specialpedagogen samt undersöka hur lärare ser på specialpedagogens roll och vilket ansvar de lägger på specialpedagogen kopplat till arbetet med elever i behov av särskilt stöd. I enkäten kommer det finnas öppna frågor där ni kan ge er bild av hur det fungerar i praktiken.

Enkäten kommer genomföras digitalt med hjälp av verktyget Microsoft forms.

Deltagandet sker helt anonymt och det är endast vi studenter som har tillgång till det insamlade materialet.

Varje deltagare kommer att tillfrågas inför materialinsamlingen och har möjlighet att avböja medverkan i studien. Ditt deltagande är frivilligt och du har rätt att när som helst ändra dig och avbryta din medverkan i studien. Deltagarnas anonymitet kommer säkras genom att allt insamlat material avidentifieras och även verksamhetens namn kommer avidentifieras i det färdiga arbetet. Allt insamlat material kommer förstöras när arbetet är examinerat. Allt i enlighet med de forskningsetiska reglerna som ställs på forskning inom Sverige. [Etik i forskningen - Vetenskapsrådet \(vr.se\)](https://www.vr.se)

Linda Hurtig & Helena Tillenius

.....

Studentens/studenternas underskrift/er

Kontaktuppgifter: Linda Hurtig / Helena Tillenius

Telefonnummer

E-mailadress

Ansvarig lärare/handledare:

Lisbeth Ohlsson

Universitetslektor

Mail:

Kontaktuppgifter Högskolan i Kristianstad:

www.hkr.se

Samtyckesblankett

Jag har tagit del av ovanstående information och samtycker till att delta i studien:

Ja

Nej

Ort:..... Datum:.....

Namn:

Namnförtydligande

Återlämnas till.....senast den.....

.

Bilaga 2: Enkätfrågor

1. Samtycke för deltagande

2. Hur länge har du arbetat som lärare? *

Mindre än 1 år

1-5 år

Mer än 5 år

Mer än 10 år

3. Vilka årskurser undervisar du i? *

F-3

4-6

7-9

4. Har du någon fortbildning inom specialpedagogik? Om Ja, beskriv gärna kort vilken utbildning.

Enter your answer

5. Vad anser du ingår i läraruppgdraget när det gäller arbetet med elever i behov av särskilt stöd? (du kan välja flera alternativ) *

- Kontakt med eleven
- Kontakt med vårdnadshavare
- Genomföra kartläggningar
- Delta vid utformandet av åtgärdsprogram
- Anpassningar i klassrummet
- Fortbilda mig om elevernas eventuella diagnoser och behov
- Samarbeta med elevälsan t.ex genom handledning och samtal
- Diffrentierad undervisning
- Utforma lärmiljön efter behov

6. När anser du att ditt arbete med en elev i behov av stöd tar slut och specialpedagogens arbete tar vid? *

Enter your answer

7. Vilka arbetsmoment som du gör idag anser du att en specialpedagog skulle göra istället? *

Enter your answer

8. Vad anser du ingår i specialpedagogens uppdrag? *

- Enskild undervisning
- Stödja elever i klassrummet
- Stödja lärare i klassrummet
- Anpassa lärmiljön
- Handleda enskilda lärare
- Handleda lärare i grupp
- Delta i och leda skolans utvecklingsarbete
- Skriva och utvärdera åtgärdsprogram
- Observationer för förebyggande och hälsofrämjande arbete
- Observationer för att uppmärksamma elevernas olika behov
- Samverka med externa aktörer (BUP, Socialtjänst, kommun mfl.)

- Rådgivare/handledare i pedagogiska frågor
- Läs- och skrivträna elever med långsam avkodning
- Undervisa elever med underkänt betyg
- Enskild undervisning med elever som inte klarar klassrumssituationer

9. Särskiljer du på specialpedagogen och speciallärarens uppdrag? Motivera ditt svar, gärna med exempel. *

Enter your answer

10. Beskriv hur och när du samverkar med skolans specialpedagog *

Enter your answer

11. Nämn några faktorer som du ser som framgångsrika i samverkan med specialpedagogen. *

Enter your answer

12. Nämn några hinder i samverkan med specialpedagogen

Enter your answer